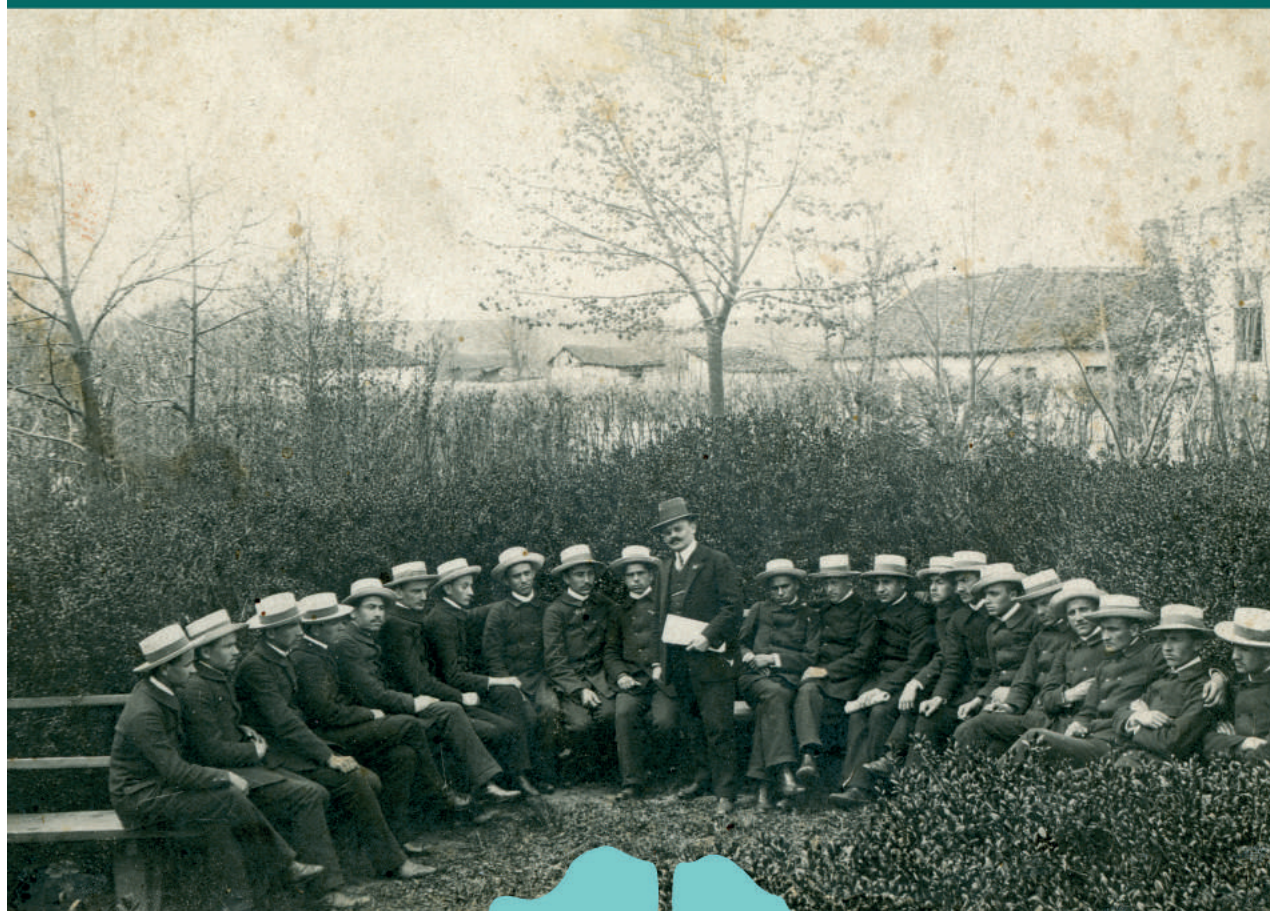

Поменик учитеља – некадашњих ученика
Мушке учитељске школе јагодинске
погинулих и умрлих у ратовима Србије
1912–1918. године

Нинослав Станојловић

Поменик учитеља – некадашњих ученика
Мушке учитељске школе јагодинске
погинулих и умрлих у ратовима Србије
1912–1918. године

www.pefja.kg.ac.rs

Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина

Нинослав Станојловић

**ПОМЕНИК УЧИТЕЉА – НЕКАДАШЊИХ УЧЕНИКА
МУШКЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ ЈАГОДИНСКЕ
ПОГИНУЛИХ И УМРЛИХ У РАТОВИМА СРБИЈЕ
1912–1918. ГОДИНЕ**

Јагодина
2018

Издавач

Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу
Милана Мијалковића 14, Јагодина

За издавача

Проф. др Виолета Јовановић

Уредник

Проф. др Емина Копас-Вукашиновић

Рецензенти

Др Момчило Исић

Мр Дејан Танић

Проф. др Илијана Чутура

Графички дизајн

Проф. Слободан Штетих

Технички уредник

Владан Димитријевић

Лектура и коректура

Мср Марија Ђорђевић

Штампа

PERINS INŽENJERING d. o. o.

Нови Сад

Тираж

150

ISBN 978-86-7604-164-0

Наставно-научно веће Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, одобрило је објављивање ове публикације одлуком број 01-2099/1 од 11. 5. 2018. године.

САДРЖАЈ

УМЕСТО УВОДА	7
Тихомир Л. Акшамовић	9
Војислав Андрејевић	11
Милован С. Аџић	13
Богољуб С. Барбуловић	15
Михаило Ч. Богосављевић	16
Димитрије М. Бресјанац	17
Владимир Р. Булатовић	18
Драгомир Р. Васић	19
Живорад С. Васић	20
Драгић К. Величковић	21
Димитрије П. Вујичић	22
Страшимир Ј. Вукадиновић	23
Витомир М. Гајић	24
Драгољуб Н. Гајић	25
Љубомир И. Гајић	27
Живојин Ј. Глигоријевић	29
Чедомир Л. Глишовић	30
Илија А. Госпавић	32
Данило М. Даниловић	34
Михаило Димитријевић	36
Димитрије Б. Ћорђевић	37
Ћорђе К. Ђурић	39
Будимир И. Егарић	41
Богдан П. Ерић	42
Коста Ј. Живковић	44
Љубомир М. Жупањевац	46
Јован М. Ивановић	47
Александар Н. Јанковић	49

Милутин В. Јанковић	51
Добривоје Н. Јањић	53
Миодраг В. Јеремић	54
Светислав Б. Јовановић	56
Милан А. Касапић	57
Илија Н. Милосављевић	58
Милоје О. Милошевић	61
Дамњан М. Митровић	62
Тихомир О. Митровић	64
Александар Р. Михаиловић	65
Милутин М. Михаиловић	67
Борислав Р. Младеновић	69
Љубомир З. Недељковић	72
Никола Т. Новаковић	74
Богољуб П. Одовић	75
Радован Л. Павловић	77
Миливоје С. Пенић	78
Благоје З. Петковић	79
Александар Поповић	80
Војислав М. Поповић	82
Душан В. Поповић	83
Јован М. Поповић	84
Милорад М. Поповић	85
Миодраг Д. Поповић	87
Светомир А. Поповић	89
Чедомир А. Поповић	90
Живојин В. Прокић	91
Живота А. Протић	92
Милоје Р. Радичевић	93
Војислав С. Радовановић	94
Милан М. Ристовић	95
Милорад Љ. Савић	96
Владимир Ж. Симоновић	97

Здравко Д. Средојевић	99
Милутин С. Стамболић	100
Душан Н. Стојадиновић	101
Живојин Н. Стојадиновић	103
Живадин М. Стојановић	105
Жарко Ж. Стојимировић	106
Добривоје Ј. Стојнић	107
Милутин Т. Тасић	109
Радосав К. Тасић	110
Миљисав Ф. Терзић	113
Божидар А. Топаловић	115
Димитрије П. Цветановић	116
Душан Ђ. Цветковић	117
Стеван Шундић	118
НАПОМЕНЕ	119
ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА	131
О ПОМЕНИКУ	135
БЕЛЕШКА О АУТОРУ	141

О ПОМЕНИКУ

Србија је у Првом светском рату остала без четвртине укупног становништва, при чему чак без половине мушког становништва између 18 и 55 година. Нажалост, и после 100 година, говоримо само о бројевима. Очигледно, ми нисмо били способни ни да напишемо све оне који су за нашу слободу подарили оно највредније што су имали, свој живот. Тај дуг својим храбрим прецима, вероватно, никад нећемо вратити. Многи од њих ће остати, и даље, само бројеви. У вихору рата и страдања, они нису ни свој гроб могли да добију, па зато сад њихове кости почивају расуте по ратним стратиштима, или у морским дубинама. Борећи се за слободу своје једне једине отаџбине, привремено изгнани, своје животе остављали су по гудурама, болницама, прихватилиштима и логорима страних држава, не слутећи да ће њихово дело доживети ревизију, јер ће њихове кости, остављене по повратку у домовину, на широком Солунском фронту, поново бити у туђини.

И док сви страдали нису могли да буду одговарајуће сахрањени, и њихови гробови трајно обележени, наша је превасходна дужност била да бар напишемо њихова имена и презимена и да их све приберемо у једну књигу, која би представљала трајан споменик, трајнији и од најтврђег мермера, јер га ниједан непријатељ никад неће моћи уништити у потпуности.

У недостатку свеобухватног пројекта осмишљеног на највишем државном нивоу, од непроцењиве су вредности сви, па и најмањи покушаји установа и појединаца да напишу страдале са једног ужег подручја, или страдања једног еснафа. Удружење Југословенског учитељства, повереништво у Београду је, на пример, међу првима у две књиге пописало погинуле и умрле из својих редова у ратовима 1912–1918. године. Штавише, оно је за сваког погинулог и умрлог учитеља дало и доста опширну биографију.

Угледајући се на овај пример, јагодински историк Нинослав Станојловић одлучио се да, у засебном издању, јавности презентује биографије погинулих и умрлих ученика Мушке учитељске школе у Јагодини у ратовима 1912–1918. године. Са даром изванредног истраживача, овај истински заљубљеник у прошлост свога народа, посебно у прошлост свога завичаја, Станојловић се није ослонио

само на податке из *Споменице учитељима и учитељицама изгинулим и померлим у ратовима 1912–1918*, већ их је, умногоме, обогатио додатним истраживањима, која нису била нимало лака ни једноставна. Уложени труд имао је за резултат веома потпуне, некад и у детаље разрађене биографије, које представљају најбољи, али и јединствен споменик ђацима Мушке учитељске школе у Јагодини који су своје животе оставили на ратним стратиштима током ослободилачких ратова Србије 1912–1918. године, тим пре што се за многе од њих и не зна где су и када су погинули.

Исклесало је Нинослав Станојловић, заправо, споменик тврђи од сваког мермера, споменик који ниједан непријатељ, без обзира колики варварин био, неће моћи потпуно да уништи. У ово време, када је цео свет постао глобално село, на некој полици, у некој приватној или јавној библиотеци, широм планете, остаће бар један примерак, који би сведочио о жртвама за слободу једног малог и поносног народа на брдовитом Балкану.

Својим делом *Споменик учитеља – некадашњих ученика Мушке учитељске школе јагодинске погинулих и умрлих у ратовима Србије 1912–1918. године* Нинослав Станојловић се на најбољи начин одужио изгинулим прецима, а као вишегодишњи просветни радник и својим колегама, који су животе положили на олтар слободе, иако су многи од њих тек били изашли из школских клупа. Неопходно је, отуда, објављивање овог дела, за које верујемо да ће бити подстрек и за још неке истраживаче прошлости, а надамо се и за институције, па и поједине еснафе да, коначно, приступе макар попису жртава Првог светског рата.

*Др Момчило Исић, научни саветник
Института за новију историју Србије*

Рукопис књиге *Поменик учитеља – некадашњих ученика Мушке учитељске школе јагодинске поинулих и умрлих у ратовима Србије 1912–1918*. Јодине јесте вредно дело у историографском смислу. Конципиран је тако да по азбучном реду презимена излиста основне чињенице и сведочанства о пореклу, школовању, ратовању и смрти ученика јагодинске Учитељске школе. Аутор је историографски педантно и предано консултовао релевантне изворе, дајући податке о њима у фуснотама испод сваког текста. Сви текстови писани су научним дискурсом те су у језичком погледу емоционално неутрални.

Међутим, и поред све стручне апаратуре и језичке неутралности, књига се не може доживети као скуп фактографских података. На прво читање јасно је да је овај подухват одуживање оног више од века старог дуга свим младим учитељима и ђацима-учитељцима који су страдали у ратовима Србије. Потресна сама по себи, она нам доноси низ сведочанстава о Мушкој учитељској школи у Јагодини.

Наиме, из ове књиге сазнајемо ко су млади учитељи и учитељци страдали у ратовима. Поред тога, сазнаћемо, у назнакама али савршено јасно, какве су биле њихове породичне прилике и њихово порекло. Учитељску школу учили су у то доба синови учитеља, тежака, земљоделца, трговаца, обућара, механџија, ћурџија... Није мали број поменутих у *Поменику* који су без очева или без оба родитеља остали као деца, па су вероватно интернатску школу бирали и као неку врсту социјалне и родитељске заштите. Пажљивији читаоци ће запазити да је, као и данас, учитељско-васпитачки позив био породично занимање јер су многи родитељи, супружници и наследници јунака из *Поменика* радили исти посао.

Друга занимљивост коју Станојловић (вероватно као њему споредан податак) доноси јесте чињеница да су у то доба, као и данас, ову школу похађали ученици из целе Србије.

Треће, а и најважније, јесте то што Станојловић говори о њиховом ступању у ратове и држању у њима. Велики број су припадници батаљона „1300 каплара” а такође велики број чине они који су били поштеђени ратовања из здравствених разлога, али су се ипак придружили својим четам због учитељске одговорности и просветарске солидарности. Рањавани, напола прездрављали од тифуса и исцрпљени од глади, па лечени, враћали су се на фронт да гину:

„Са још незалеченом раном вратио се у своју јединицу да би учествовао у гоњењу непријатеља током Колубарске битке”;

„Погинуо је 18. јуна 1913. године, у крвавом окршају са Бугарима на положају *Дренак*, у оквиру Брегалничке битке, тако што је, иако два пута рањен, храбрио војнике (...) Детаљно описујући његову погибију, ратни извештач париског *Журнала* из овог балканског сукоба, Анри Барби, назвао га је *шрибуном учишељскої йокреша*“; „Незалечен прешао залеђену Албанију“.

За помен и памћење остаје да су једном оцу, учитељу Лазару Акшамовићу, за четири године страдала четири сина у ратовима Србије. Његов син је први (по азбучном реду) у овој књизи. Други по азбучном реду је Милован, син управитеља Учитељске школе Сретена Ацића. За њим је или за било каквом вешћу о њему годинама трагао отац док је истовремено бринуо о школи, сваком дрвету у парку и сваком свом ђаку. Даље, по азбуци, Станојловић ниже документоване приче. Он то чини у историчарском маниру, кратко, јасно и поткрепљено. Међутим, читалачкој публици остаје да се замисли над готово бајковитим судбинама учитеља-ратника који су предвидели своју погибију, или погинули истог дана када су писмом обавештени да им се родио син јединац.

Станојловић даје податке и о предратном животу ратних јунака. Они су углавном службовали по селима, а неки од њих су објављивали стручне радове и организовали сеоске задруге. Поред свега тога, аутор нам доноси и фрагменте песама које су писали ђаци – изгинули ратници и песама о њима.

На самом крају животних путева ових младих учитеља стоје њихови гробови и одликовања. Књига поуздано бележи да су многи од њих одликовани Медаљом за храброст „Милош Обилић” и Карађорђевог звездом са мачевима. Први резервни официр у историји српске војске који је одликован орденом Карађорђевог звезде са мачевима био је свршени ђак Учитељске школе у Јагодини.

Многим се не зна гроб. Многи су погинули „незнаног дана на незнаном месту”. Неки почивају на Зејтинлику, неки на породичним гробљима, неки у далеким земљама, од Турске до Швајцарске.

Ова књига биће скроман израз поштовања.

Уз захвалност аутору што је предузео овако опсежан истраживачки подухват, са великим задовољством препоручујем књигу за штампу.

Проф. др Илијана Чушуро
Факултет педагошких наука у Јагодини

Историја просвете, у свеобухватном смислу, дефинитивно представља најзначајнији сегмент историје једног друштва. Кроз развој образовања (у сваком смислу те речи) сублимирана је целокупна историјска вертикала једне цивилизације. Због тога је историја просвете, као материја и предмет историографског проучавања, структурално сложена, веома слојевита и изузетно захтевна за истраживање.

У широј али и у стручној јавности, под историјом просвете обично се подразумевају монографије о образовним установама или научни радови о развоју (кроз историју) школских програма свих нивоа. Међутим, како сваку институцију чине, пре свега, људи, најважнији део било ког сегмента историје просвете представљају, заправо, резултати истраживања биографија (професионалних али и приватних) свих оних људи који су били носиоци просветног развоја.

Истраживање и писање биографија на историографски начин, само по себи, представља изузетно захтеван, сложен, дуготрајан, систематичан и напоран посао. Није могуће брзо и лако сакупити све податке који ће, макар у основним цртама, представити једну личност, у приватном и професионалном погледу. За такво истраживање неопходно је сакупити велики број података из најразличитијих извора, од архивске грађе, службене документације, литературе, новинских чланака, па све до, на пример, усмених сведочења. Истражити, саставити и представити биографију само једне особе прилично је захтевно и осетљиво, па се онда може замислити колико је напора, упорности и знања потребно да се напише читава једна збирка биографија.

Поменик учишћела – некадашњих ученика Мушке учишћелске школе јагодинске поинулих и умрлих у рашовима Србије 1912–1918. године представља најбољи пример збирке биографија, израђене по свим строгим правилима историографије, уз коришћење изузетно обимног научног апарата. Нинослав Станојловић, историчар, знаменити просветни радник и дефинитивно најбољи познавалац нововековне јагодинске историје, истражио је и саставио биографије 75 учитеља, некадашњих ученика Мушке учитељске школе у Јагодини, из свих крајева тадашње Србије, који су погинули у балканским и Првом светском рату. Као што је већ наведено, уз сваку биографију представљен је изузетно обиман и садржајан научни апарат, као резултат коришћења значајног корпуса различитих историјских извора и литературе.

За израду овакве историографске публикације, Станојловић је користио велики број докумената – необјављених историјских извора (архивска грађа) из централних (Архив Србије и Архив Југославије) и регионалног архива „Средње Поморавље” у Јагодина, као и објављене историјске изворе (збирке докумената, службене ратне дневнике, годишње извештаје и сл.), стручну литературу (монографије, расправе, чланке итд.) и периодику (новине и часописе). Да би се испоштовао овакав стриктно истраживачки начин, приступ и метод рада, поред упорности, марљивости, систематичности и стрпљења, неопходно је и огромно научно и истраживачко знање и искуство, које Нинослав Станојловић доказано поседује.

Већ на први поглед, уочава се да *Поменик* никако не представља само један од специфичних радова, који би по некој форми и тематици могли да се сврстају у најшири оквир историје просвете, већ и својеврсни сликовити пресек једног круцијално значајног периода српске историје – ратова 1912–1918.

Обичном читаоцу може се учинити да је овај рад невелик по обиму (85 страница), али по природи и структури истраживачког процеса, који је довео до његове реализације, као и по свом садржају, *Поменик* представља обимну и богату збирку важних података и чињеница. Нема сумње да *Поменик* значајно обогаћује не само локалну већ и националну историографију, и то не само у сегменту историје просвете већ и шире.

*Мр Дејан Танић, архивски савешник
Историјски архив у Јагодина*